

Κλεάνθης Γρίβας

Δίκαιο και Ψυχιατρική

Η Ψυχιατρική είναι μια Κατάχρηση αφ' εαυτής

I. Δίκαιο και κοινωνική απειλή

Η κριτική δεν είναι πάθος της κεφαλής, είναι η κεφαλή των πάθους. Δεν είναι νυστέρι, είναι όπλο... Δεν παρουσιάζεται σαν σκοπός καθ' εαυτός, αλλά μόνο σαν μέσο. Το βασικό συναίσθημα που την εμπνέει είναι η αγανάκτηση, ο βασικός της στόχος η καταγγελία... Πρέπει να κάνουμε το αίσχος ακόμη πιο ατιμωτικό, δημοσιοποιώντας το...

K. Marx

Το δίκαιο είναι μια γενική διευθέτηση που καθορίζει «τα πλαίσια διεξογωγής των κοινωνικοπολιτικών ανταγωνισμών σ' ένα συγκεκριμένο κοινωνικό σχηματισμό».¹

Η απόφαση αυτή που υποδηλώνει ότι ο κύριος και πρωταρχικός χαρακτηρισμός του δικαίου είναι *εμφυλιοπολεμικός*, προσδιορίζει το καθ' ανάγκη εμφυλιοπολεμικό στίγμα και των ειδικών επιμέρους εκφράσεων του δικαίου ανάμεσα στις οποίες συγκαταλέγεται και η *ψυχιατρική νομοθεσία*.

Το δίκαιο σαν γενική διευθέτηση αποτελεί το βασικό μέσο με το οποίο η κρατική εξουσία «πραγματοποιεί την ρύθμιση της κοινωνικής συμβίωσης» έχει σαν σκοπό του «την επιβολή και την διατήρηση της τάξης γι αυτό και αφορείται στην ρύθμιση της εξωτερικής συμπεριφοράς των πολιτών» και για την επίτευξη αυτού του σκοπού χρησιμοποιεί σαν μέσο επιβολής του την κύρωση «που γίνεται δυνατή μόνο με την ύπαρξη και την παρέμβαση ενός μηχανισμού καταναγκασμού, το μονοπώλιο του οποίου κατέχεται από το κράτος».² Συγχρόνως το δίκαιο προσδιορίζει «την οργάνωση της κρατικής εξουσίας, την ρύθ-

μιση της άσκησης του καταναγκασμού και γενικότερα την εξασφάλιση της επιβολής της».³

Αυτό σημαίνει πως στα πλαίσια κάθε εξουσιαστικού κοινωνικού σχηματισμού το δίκαιο επιτελεί δυο κύριες λειτουργίες: Μια *άμεση* που έχει κυρωτικό και καταναγκαστικό χαρακτήρα και μια *έμμεση* που έχει ιδεολογικό και νομιμοποιητικό χαρακτήρα.⁴

Ο δεδομένος εμφυλιοπολεμικός χαρακτήρας του δικαίου σε κάθε ανταγωνιστική κοινωνία διαμορφώνει την καταναγκαστική και την ιδεολογική λειτουργία του με βάση την αρχή ότι *το είδος και η ένταση* της καταναγκαστικής κυρωτικής και της ιδεολογικής νομιμοποιητικής ρύθμισης που επιβάλλεται σε κάθε συγκεκριμένη ιστορική περίοδο με τους κανόνες του δικαίου *είναι ευθέως ανάλογη* με τα εξουσιαστικά συμφέροντα που διακυβεύονται στο πεδίο αναφοράς αυτών των κανόνων.

Ειδώμενο από τη σκοπιά των ταξικών ανταγωνισμών που χαρακτηρίζουν κάθε εξουσιαστικό κοινωνικό σχηματισμό, το δίκαιο διαμορφώνεται από και αντικατοπτρίζει, οριοθετεί και αναπαράγει το γενικό περίγραμμα της υφιστάμενης κοινωνικής διάρθρωσης που εξειδικεύεται μέσω των κανόνων δικαίου που διέπουν το κάθε ειδικό και επιμέρους πεδίο της κοινωνικής ζωής. Μ' άλλα λόγια το δίκαιο σαν μέσο επιβολής, έκφρασης και αναπαραγωγής της δεδομένης κατάστασης κάθε ανταγωνιστικής κοινωνίας, συνιστά μια από τις θεμελιώδεις εκφράσεις της εξουσιαστικής «αρχής της πραγματικότητας» που η εσωτερική της από το κοινωνικό σώμα μέσω του καταναγκασμού και της ιδεολογικής χειραγώγησης αποτελεί την «εκ των ουκ άνευ» προϋπόθεση της επιβίωσης και της αναπαραγωγής αυτής της πραγματικότητας.

Ο ταξικός ανταγωνισμός σαν κινητήρια δύναμη των συντελούμενων κοινωνικών διαφοροποιήσεων και μεταβολών, είναι ένα διαρκώς παρόν δομικό συστατικό της εξουσιαστικής κοινωνίας, πράγμα που εξυπονεί ότι κάθε τέτοια κοινωνία είναι αναγκαστικά διαρκώς εκτεθειμένη σε μια αέναη εμφύλια διαμάχη η οποία στις περιόδους μέγιστης όξυνσης των κοινωνικών ανταγωνισμών παίρνει τη μορφή *ανοικτού εμφύλιου πο/χμου* (εξεγέρσεις, επαναστάσεις, κλπ), ενώ στις περιόδους της «ομαλότητας» παίρνει τη μορφή *ελεγχόμενων κοινωνικών αντιπαραθέσεων* (απεργίες, στάσεις εργασίας, διαδηλώσεις διαμαρτυρίας, κλπ).

Σ' αυτές τις δυο γενικές κατηγορίες κοινωνικών αντιπαραθέσεων αντιστοιχούν μορφές ατομικής παρέμβασης που εκφράζονται ή με ατομικές πράξεις ηρωικού ή αντι-ηρωικού χαρακτήρα ή με διάφορες *ίσας* μη-συνειδητές, απέλπιδες και τραγικές ατομικές εξεγέρσεις και εναντιώσεις (καταστροφική επιθετικότητα, σωματικές, ψυχοσωματικές και «ψυχικές» διαταραχές, κλπ). Πρόκειται μ' άλλα λόγια για διαφορετικές αντιδράσεις (συνειδητές Κατ' ελεγχόμενες απ' τη μια μεριά και μη-συνειδητές και μη-ελεγχόμενες από την άλλη) που ουσιαστικά απειλούν ή υπονομεύουν την υφιστάμενη πραγματικότητα του εξουσιαστικού κοινωνικοπολιτικού σχηματισμού.

Με βάση μια τέτοια θεώρηση, κάθε εξουσιαστική κοινωνία βρίσκεται διαρκώς εκτεθειμένη σε δυο ειδών απειλές που στρέφονται ενάντια στην κατεστημένη κοινωνική τάξη: Μια *άμεση και ανοικτή* και μια *έμμεση και καλυμμένη*. Το δίκαιο σκιαγραφεί το πλαίσιο του χειρισμού αυτών των απειλών και σε απόλυτη συνάρτηση μ' αυτή τη σκιαγράφηση βρίσκονται τα δικαιώματα που αναγνωρίζει ή δεν αναγνωρίζει στις διάφορες τάξεις, στρώματα ή ομάδες που συναπαρτίζουν το κοινωνικό σώμα:

- Για την άμεση και ανοικτή απειλή επιβάλλει ρυθμίσεις που νομιμοποιούν την ολοσχερή άρση όλων των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων *τον συνόλου* των πολιτών, για ένα άλλοτε άλλης διάρκειας, *ορισμένο* χρονικό διάστημα.
- Ενώ για την έμμεση και καλυμμένη απειλή επιβάλλει ρυθμίσεις που νομιμοποιούν την άρση των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων *ορισμένων ειδικών κατηγοριών*

πολιτών («παρεκκλίνοντες» πολιτικά, ηθικά, συμπεριφορικά, κλπ) για ένα ακαθόριστο χρονικό διάστημα που η διάρκεια του εξαρτάται από το είδος των συντελούμενων κοινωνικών αλλαγών.

Στην πρώτη περίπτωση (της άμεσης απειλής), κάθε πολίτης είναι ένας πραγματικός ή δυνητικός πολιτικός κρατούμενος που υπόκειται στην πλήρως ανεξέλεγκτη δράση δύο κυρίως κατασταλτικών θεσμών: του στρατού και της αστυνομίας.

Στην δεύτερη περίπτωση (της έμμεσης απειλής) κάθε πολίτης (ανάλογα με το είδος της παρέκκλισης του που προσδιορίζει μια ενδεχόμενη πράξη του ατομικής εξέγερσης ή εναντίωσης) είναι ένας πραγματικός ή δυνητικός πολιτικός, ποινικός ή ψυχιατρικός κρατούμενος που υπόκειται στην δράση των αντίστοιχων κατασταλτικών θεσμών: της αστυνομίας, του ποινικού δικαίου ή της ψυχιατρικής.

2. Ψυχιατρικός κρατούμενος ή η δίωξη της μη-πράξης

Ψυχικά «ασθενής» είναι κάποιος που δεν Οέ/χι ή δεν μπορεί να αναλάβει ένα καθιερωμένο κοινωνικό ρόλο (Th. Szasz). Το ποιος είναι ψυχικά «ασθενής, το λένε πάντα οι Άλλοι (K. Hartung-R. Wolff).

Με βάση τα προαναφερόμενα γίνεται φανερό το γεγονός ότι ο χαρακτηρισμός *ψυχιατρικός κρατούμενος ή έγκλειστος* προσδιορίζει με ακρίβεια μια από τις ειδικές κατηγορίες των θυμάτων της έμμεσης και ακήρυχτης εμφύλιας διαμάχης που διεξάγεται καθημερινά και ασταμάτητα στους κόλπους κάθε εξουσιαστικής κοινωνίας.

Στον εξωραϊσμό, την συγκάλυψη και την χειραγώγηση αυτής ακριβώς της πραγματικότητας στοχεύει η διαστρεβλωτική και εξουσιαστικά επιβαλλόμενη «ιατρική» μεταβάπτιση του ψυχιατρικού κρατούμενου σε «ψυχασθενή», πράγμα που κατά την γνώμη μας αποτελεί το κρίσιμο σημείο σύζευξης, αλληλοσυμπλήρωσης και αλληλοσθίριξης μεταξύ δικαίου και ψυχιατρικής.

Σ' ότι αφορά τη σχέση ανάμεσα στο δίκαιο και την ψυχιατρική, η απαίτηση για μια κάποια καθαρή προσέγγιση της απαλλαγμένη από τους στρεβλωτικούς περιορισμούς που επιβάλλονται απ' την «επιστημονική» συγχυτική και σκοταδιστική μυθολογία με την οποία την περιβάλλει σκόπιμα η εξουσία και η ψυχιατρική (σαν κατασταλτικός θεσμός ειδικευμένος στη διαχείριση της απειλής που εγκυμονεί η «ψυχική αρρώστια» για την εξουσία), βάζει επί τάπητος ένα καιρίο και πρωταρχικό διπλό ερώτημα: *Τι είναι ο «ψυχικά ασθενής»; και πώς συναρτάται η «ψυχική αρρώστια» με το δίκαιο και την ψυχιατρική;*

Θα αποπειραθούμε να σκιαγραφήσουμε κάποια απάντηση σ' αυτό, προτάσσοντας επισημαντικά την αναντίρρητη και καθολικά ισχύουσα αρχή ότι το ποιος είναι «ψυχικά ασθενής» το λένε πάντα οι Άλλοι.⁵

Όπως αποφαίνεται ο καθηγητής της ψυχιατρικής Th. Szasz «ψυχικά ασθενής» είναι «κάποιος που δεν μπορεί ή δεν θέλει να αναλάβει ένα καθιερωμένο κοινωνικό ρόλο. Αυτό απαγορεύεται απ' τον πολιτισμό μας. Σ' ένα μη-ταξινομημένο άνθρωπο, η συμπεριφορά είναι απρόβλεπτη και ακατανόητη και συνεπώς (αποτελχί) μια απειλή για τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας. Γι' αυτό και όσοι διαλέγουν αυτό το δρόμο της ελευθερίας, το πληρώνουν πολύ ακριβά: αν και καταφέρνουν να ξεφύγουν από τα συγκεκριμένα κελιά τους, δεν μένουν πολύ καιρό ελεύθεροι. Τους ξαναφυλακίζουν αμέσως, πρώτα συμβολικά κατατάσσοντας τους στους ψυχοπαθείς, και μετά πραγματικά φέρνοντας τους στον ψυχίατρο για να υποβληθούν στην διαδικασία των τυπικών ψυχιατρικών αποφάσεων και να τεθούν υπό ψυχιατρική κράτηση».⁶

Αυτό σημαίνει πως ένας άνθρωπος ετικετάρεται σαν «ψυχασθενής» και εισάγεται στο γκέτο που οριοθετεί αυτή η ετικέτα, όχι επειδή παίζει αλλά επειδή δεν θέλει ή δεν μπορεί να παίξει ένα καθιερωμένο ρόλο στα πλαίσια ενός πολιτισμού που βασικότερη προϋπόθεση της ύπαρξης του είναι ακριβώς το «παιχνίδι» των καταναγκαστικών ρόλων. Μ' άλλα λόγια «ψυχασθενής» είναι κάποιος όχι επειδή κάνει, αλλά επειδή δεν θέλει ή δεν μπορεί να κάνει κάτι.

Σ' αντίθεση με την πολιτική εναντίωση, την απεργιακή διεκδίκηση ή το κοινό έγκλημα που συνιστούν πράξη η οποία ποινικοποιείται ή υπόκειται σε ποινικοποίηση (σύμφωνα με την κάθε φορά κυρίαρχη αντίληψη των συμφερόντων της εξουσίας), η «ψυχική αρρώστια» εκφράζει μια άρνηση της δεδομένης κοινωνικο-οικονομικής πραγματικότητας μέσω μιας μη-πράξης, πράγμα που καθιστά αδύνατη την ποινικοποίηση της γιατί κάτι τέτοιο θα στρέφονταν ευθέως εναντίον της λογικής που διέπει την θεωρία και την πρακτική του ισχύοντος δικαίου που στηρίζεται στην αρχή της δίωξης της (παράνομης) πράξης.

Για τη λύση αυτής της αντίφασης και την έξοδο απ' το εξουσιαστικό αδιέξοδο που απορρέει απ' αυτή, σ' αυτό το κρίσιμο σημείο το δίκαιο αρνείται να αρνηθεί τον εαυτό του ποινικοποιώντας μια μη-πράξη (δηλ. την «ψυχική αρρώστια») και παραχωρεί τη θέση του στον ψυχιατρικό κατασταλτικό θεσμό που εξειδικεύεται στον έλεγχο, την διαχείριση και την καταστολή της απειλής που εγκυμονεί για την εξουσία αυτή η μη-πράξη.

Μια τέτοια θεώρηση κάνει ολοφάνερο το γεγονός ότι ο θεσμός της ψυχιατρικής καταστολής δεν είναι παρά «μια παράξενη εξουσία που ιδρύει ο βασιλιάς (κρατική εξουσία) ανάμεσα στην αστυνομία και την δικαιοσύνη, η οποία εξαντλεί τα όρια του νόμου: είναι μια τρίτη δύναμη καταπίεσης».⁷

3. Ψυχιατρικοποίηση: Διέξοδος στο αδιέξοδο της εξουσίας

Η εξουσία είναι αδιέξοδο (Α. Camus).

Μέχρι που ανακαλύφθηκε η ψυχιατρική...

Δυο πράγματα δεν μπορεί να ανεχθεί η εξουσία χωρίς να διακινδυνεύει την ύπαρξη της: Το κενό και το διαφορετικό από τα μοντέλα που επιβάλλει σ' όλα τα επίπεδα άσκησης της. Με το πρώτο βρίσκεται αντιμέτωπη με την ανυπαρξία της. Με το δεύτερο, με την αμφισβήτηση τη..

Η αναγνώριση στην «ψυχική αρρώστια» του δικαιώματος της να υπάρχει, βάζει αναγκαστικά την εξουσία αντιμέτωπη μ' ένα κενό (εξουσίας), η παραδοχή του οποίου οδηγεί υποχρεωτικά στην αναίρεση αυτής της ίδιας της εξουσίας.

Το κενό αυτό δεν προκύπτει από μια συγκεκριμένη πράξη που σαν τέτοια είναι ευκολοαντιμετωπίσιμη μί την ποινικοποίηση της. Απορρέει από μια μη-πράξη που σαν τέτοια είναι αδύνατον να αντιμετωπιστεί με την ποινικοποίηση της χωρίς αυτό να πυροδοτήσει μια αλυσίδα αντιδράσεων που θα έθεταν υπό αμφισβήτηση το ίδιο το δίκαιο συνολικά (που αποτελεί το ουσιαστικό κυρωτικό-καταναγκαστικό και ιδεολογικό-νομιμοποιητικό αντιστήριγμα της εξουσιαστικής κοινωνίας).

Έτσι η εξουσία απ' τη μια μεριά αδυνατεί να αναγνωρίσει το δικαίωμα ύπαρξης σε μια μη-πράξη γιατί κάτι τέτοιο θα οδηγούσε στην αναίρεση της εξουσίας σ' ένα ορισμένο πεδίο των ανθρώπινων υποθέσεων (και όχι μόνο σ' αυτό), ενώ απ' την άλλη αδυνατεί να ποινικοποιήσει αυτή τη μη-πράξη γιατί κάτι τέτοιο θα οδηγούσε στην αναίρεση αυτής της ίδιας της εξουσίας με την ναρκοθέτηση του κύριου αντιστηρίγμάτος της.

Το ξεπέρασμα αυτής της συνδυασμένης, ταυτόχρονης και παράλληλης αδυναμίας για νομιμοποίηση ή ποινικοποίηση μιας ιδιαίτερης μη-πράξης, αποτελούσε ένα κρίσιμο και

ζωτικής σημασίας πρόβλημα γι' αυτή καθαυτή την ύπαρξη της εξουσίας. Και το ξεπέρασε υπάγοντας το στην αρμοδιότητα της ψυχιατρικής. Η αδυναμία για νομιμοποίηση ή ποινικοποίηση της μη-πράξης («ψυχική αρρώστια») αίρεται με την ψυχιατρικοποίηση της.

Κι αυτό επέτρεψε στην εξουσία αφ' ενός να υπερβεί, μ' ένα επωφελή γι' αυτή τρόπο, ένα απειλητικό για την ύπαρξη της δίλημμα («νομιμοποίηση ή ποινικοποίηση μιας μη-πράξης») που την υπονομεύει, και αφ' ετέρου να χειραγωγήσει τους κινδύνους που εγκυμονεί για την εξουσία αυτή η μη-πράξη, θέτοντας την υπό τον αποκλειστικό και απεριόριστα αυθαίρετο έλεγχο της. μέσω του αποκλειστικού και απεριόριστα αυθαίρετου θεσμού της ψυχιατρικής καταστολής.

Και γι' αυτό ακριβώς το λόγο η ψυχιατρική σαν παράγωγος θεσμός της εξουσίας με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της αποκλειστικότητας και κυρίως της απεριόριστης και ανεξέλεγκτης αυθαιρεσίας, συνιστά και δεν μπορεί παρά να συνιστά, μια κατάχρηση αφ' εαυτής.

Η δεδομένη αδυναμία νομιμοποίησης ή ποινικοποίησης μιας μη-πράξης ΚΥΙ η αναγκαία (από την άποψη της εξουσίας) υπαγωγή της στην αρμοδιότητα της ψυχιατρικής αυθαιρεσίας, είχε υποχρεωτικά επιπτώσεις και στο επίπεδο των καθιερωμένων οιαδικασιών γμ την έρευνα, την εκτίμηση του χαρακτήρα και της βαρύτητας της πράξης, την παραπομπή σε δίκη, την διεξαγωγή της δίκης, την έκδοση της απόφασης και το είδος της επιδικαζόμενης ποινής, όπως προβλέπονται από την ποινική δικονομία που ισχύει σε κα-Οε εξουσιαστική κοινωνία.

Το ψυχιατρικό μοντέλο του α νβρούπου. Χαρακτηριστική ψυχογραφία τον σουηδού J Svensson.

Η παραπομπή του ψυχιατρικού κατηγορούμενου σ' ένα τυπικό δικαστήριο, με την διαδικασία, τις εγγυήσεις και τα δικαιώματα που προβλέπει η ισχύουσα νομοθεσία, θάχε σαν αποτέλεσμα την διαρκή αναπαραγωγή του απειλητικού για την εξουσία διλήμματος της νομιμοποίησης ή της ποινικοποίησης μιας μη-πράξης δεδομένου ότι βρίσκεται σε πλήρη και ριζική αντίθεση με την φύση της ποινικής διαδικασίας η οποία διερευνά, εκτιμά και αποφαίνεται με βάση τα πραγματικά περιστατικά που συνθέτουν μια πράξη.

Για το σκοπό αυτό, στη θέση της ποινικής διαδικασίας διαμορφώθηκε και θεσπίστηκε μια ψυχιατρική διαδικασία η οποία επιτρέπει την διερεύνηση, την εκτίμηση και την απόφαση με βάση **TU** υποθετικά και μόνο στοιχεία που συνθέτουν την (ψυχιατρικά δικαζόμενη) μη-πράξη.

Όμως η επίτευξη αυτού του σκοπού προϋπόθετε αναγκαστικά την ανοιχτή ή σιωπηρή παραδοχή της «νομιμότητας» της ύπαρξης μιας ψυχιατρικής δικονομίας παράλληλης με την εν χρήσει ποινική, η οποία Οα νομιμοποιούσε την υποχρεωτικά απεριόριστη αυθαιρεσία του κατασταλτικού ψυχιατρικού θεσμού. Κι αυτό με την σειρά του προϋπόθετε την «νόμιμη» απογύμνωση του ψυχιατρικού κατηγορούμενου από κάθε εγγύηση και δικαίωμα που αναγνωρίζονταν στον ποινικό κατηγορούμενο.

Και για την ικανοποίηση αυτής ακριβώς της εξουσιαστικής ανάγκης, σημειώνεται το κρίσιμο και αποφασιστικό βήμα από τον «ψυχικά άρρωστο» που όεν θέλει ή όεν μπορεί να αναλάβει ένα καθιερωμένο κοινωνικό ρόλο⁸ στον «ψυχικά άρρωστο» που στερείται οποιουδήποτε δικαιώματος και «μπορείς να τον κάνεις ό.τι θέλεις».⁹

Αυτό εκφράζεται με σαφήνεια από τον αριστερό καθηγητή της ψυχιατρικής και πρωτεργάτη της ιταλικής (αντι)ψυχιατρικής μεταρρύθμισης Fr. Basaglia, ο οποίος ολοκληρώνει τον προαναφερόμενο ορισμό του «ψυχικά άρρωστου» του Th. Szasz, με την προσθήκη: Ο «ψυχασθενής» είναι «άρρωστος» προπάντων επειδή του έχουσε κλείσει τα μάτια, τον έχουσαν εγκαταλείψει· είναι ένας άνθρωπος χωρίς δικαιώματα, που μπορείς να τον κάνεις ό,τι θέλεις...»*

4. «Επικίνδυνος ψυχοπαθής»: Μια εξουσιαστική τερατολογία

Η βία βρίσκει το μοναδικό καταφύγιο της στο ψέμα και το ψέμα το μοναδικό καταφύγιο τον στη βία (A. Solzenitsin).

Η διαδικασία ψυχιατρικοποίησης ενός ατόμου που στοχεύει πάντοτε στον έλεγχο της συμπεριφοράς του (δηλαδή σ' ένα καθαρά πολιτικό στόχο ο οποίος και αποτελεί την πεμπουσία της ψυχιατρικής καταστολής) βασίζεται στην σκόπιμη καλλιέργεια τριών κυρίως μύθων που εποικοδομούνται όχι σε κάποιο αντικειμενικά βποδείξιμο γεγονός, αλλά σε μια σωρεία αυθαίρετων υποθέσεων, ανυπόδεικτων (αν)αξιολογικών κρίσεων και αξιωματικών.

Σύμφωνα μ' αυτό το μυθολογικό τρίπτυχο στο οποίο βασίζεται και με το οποίο «νομιμοποιείται» η ύπαρξη της ψυχιατρικής.

- (α) Ορισμένα άτομα που δεν θέλουν ή δεν μπορούν να αναλάβουν ένα καθιερωμένο κοινωνικό ρόλο, υποφέρουν ή πάσχουν απ' αυτό (πράγμα που στην καλύτερη περίπτωση συνιστά αυθαίρετη υπόθεση των «μη-πασχόντων»).
  - (β) Τα άτομα αυτά είναι κοινωνικά και ψυχολογικά «κατώτερα» από εκείνα που «δεν πάσχουν» (πράγμα που αποτελεί αστήρικτη αξιολογική κρίση των «μη-πασχόντων»).
- Και
- (γ) Τα άτομα που «πάσχουν» δεν έχουν «επίγνωση της κατάστασης τους» (αξιωματική θέ-

ση). Κατά συνέπεια είναι «επικίνδυνα για τον εαυτό τους και τους άλλους» (αυθαίρετη αξιολογική κρίση) και γι αυτό το λόγο «πρέπει να βρίσκονται «υπό την κηδεμονία (δηλαδή, τον πολιτικό έλεγχο) εκείνων που «δεν πάσχουν».¹⁰

Ενάντια σ' αυτό το λογικά αστήρικτο, επιστημονικά καταγέλαστο και ανθρωπιστικά φρικαλέο, τρομοκρατικό αμάλγαμα των αυθαιρέτων υποθέσεων, αξιωμάτων και κρίσεων (που «νομιμοποιεί» τον πολιτικό έλεγχο της ανθρώπινης συμπεριφοράς στο πεδίο εκείνο όπου η ατομική προσωπικότητα εναντιώνεται στην εξουσία μέσω μιας μη-πράξης) στρέφεται η κριτική κατά της θεσμοποιημένης ψυχιατρικής καταστολής: «Το ότι στον διαγνωσμένο ασθενή συμβαίνει μια παθολογική διεργασία είναι ή γεγονός ή υπόθεση ή αξίωμα ή κρίση. Το να το θεωρείς γεγονός είναι ασυγγώρητο λάθος. Το να το θεωρείς υπόθεση είναι θεμιτό. Δεν υπάρχει όμως κανένας λόγος να το θεωρείς αξίωμα ή να εκφέρεις κρίση».

Κι αυτό ανεξάρτητα απ' το γεγονός ότι η τρομοκρατική και κινδυνολογική μυθολογία σύμφωνα με την οποία ο «ψυχικά ασθενής» είναι «επικίνδυνος για τον εαυτό του και τους άλλους», βρίσκεται σε πλήρη αναντιστοιχία με τα πορίσματα των σχετικών στατιστικών ερευνών:

Όπως καταδείχθηκε από τον Ο. Mannoni («Διεθνής Επιθεώρηση των Κοινωνικών Επιστημών», τόμ. 25. Unesco, 1973) οι στατιστικές έρευνες αποδεικνύουν ότι τα εγκλήματα των (ψυχιατρικά διαγνωσμένων) «ψυχοπαθών» είναι αριθμητικά λιγότερα από τα εγκλήματα των αποκαλούμενων «φυσιολογικών» ατόμων.

Αυτή η διανοητικά διεστραμμένη και ηθικά ανεπίτρεπτη σύγχυση ανάμεσα στο έγκλημα και την ψυχική «αρρώστια» που εκφράζεται με την τερατώδη απόφαση «επικίνδυνος για τον εαυτό του και τους άλλους», αποτελεί την έντεχνα προβαλλόμενη «αιτιολόγηση» όλων των μαζικών εγκλημάτων της ιστορίας (μπροστά στα οποία, το ατομικό έγκλημα φαντάζει σαν σταγόνα στον ωκεανό) και την μόνιμη δικαιολόγηση τους από την πλευρά των ανενδοίαστων εξ' επαγγέλματος εγκληματιών που τα πυροδοτούν, τα διαπράττουν ή συνεργούν σ' αυτά.¹¹

Με βάση αυτή τη διαστρεβλωτική, εγκληματική και σκοπίμη σύγχυση μεταξύ υποθέσεων, αξιωμάτων και κρίσεων (που η σαθρότητά τους αποδειχεται με κάθε στοιχειωδώς λογική προσέγγιση τους), ένα κοινωνικό συμβάν ή γεγονός (ή άρνηση ή η αδυναμία ανάληψης ενός καθιερωμένου κοινωνικού ρόλου) μεταμορφώνεται οβιδιακά σε αρρώστια και τίθεται υπό τον έλεγχο ενός θεσμού εξειδικευμένου στη διαχείριση της (ψυχιατρική). Γιατί σε κάθε εξουσιαστικό κοινωνικό σχηματισμό «ο καθένας πρέπει να είναι κάτι· μόνο ένα πράγμα δεν επιτρέπεται να είναι: αταξινόμητος».¹² Και μια και που ο άνθρωπος είναι ταυτόχρονα και βιολογική και κοινωνική ύπαρξη, σε κάθε ανταγωνιστική κοινωνία δεν μπορεί παρά να ταξινομείται με τα κριτήρια που επιλέγει κάθε φορά η εξουσία σε συνάρτηση με την βιολογική και την κοινωνική του διάσταση. Γιατί μόνο σ' αυτά τα επίπεδα -το βιολογικό και το κοινωνικό- είναι δυνατόν να του ασκηθεί ο οποιοσδήποτε καταναγκασμός.

«Οι άνθρωποι καταπιέζονται με δυο θεμελιώδεις τρόπους: σωματικά, με τη φυλακή, τα ψυχιατρεία, κλπ. κλπ. και συμβολικά, με τα επαγγέλματα, τους κοινωνικούς ρόλους, κλπ. Ο δεύτερος τύπος καταναγκασμού είναι ο πιο συνηθισμένος στην καθημερινή πορεία των κοινωνικών πραγμάτων. Κατά κανόνα, μόνο όταν ο συμβολικός ή κοινωνικός ανεπίσημος καταναγκασμός της συμπεριφοράς αποτυγχάνει ή αποδεικνύεται ανεπαρκής, καλείται σε βοήθεια ο σωματικός ή κοινωνικά επίσημος καταναγκασμός».¹⁴

Ο «ψυχικά άρρωστος» (όταν χρησιμοποιούμε αυτό τον «όρο» έχουμε πάντα κατά νου τα διαρκώς μεταβαλλόμενα, αλληλο-διαψευδόμενα και αλληλο-αναιρούμενα ψυχιατρικά

μοντέλα για τον «ψυχωτικό ασθενή») δεν μπορεί να καταχωρηθεί σε κανένα από τα αναπρωτικά (όπως τα χαρακτηρίζει ο Σαρτρ) κελιά της κοινωνικής ταξινόμησης. Γι αυτό και «γίνεται αντικείμενο υποψίας και εχθρότητας. Αρνούμενος (ή μη μπορώντας) να συμμορφωθεί με ένα κλισέ, παραμένει άτομο. Αλλά όσο κι αν μας αρέσει ο ατομισμός σαν αφηρημένη ηθική ιδέα, τα άτομα δεν μας πολυαρέσουν. Κι αυτό γιατί μας μπερδεύουν: δεν μπορούμε να καταλάβουμε την συμπεριφορά τους και -πράγμα ακόμα πιο χειρότερο- δεν μπορούμε να την προβλέψουμε. Το άτομο θεωρείται πολύ συχνά μια απειλή για τους άλλους».¹⁵ Έτσι ο «ψυχικά άρρωστος» ενσαρκώνοντας «μια αρνητική εικόνα του συμβιβασμένου και καλά προσαρμοσμένου ανθρώπου»¹⁶ είναι φυσικό να προκαλεί αρχικά δέος και στη συνέχεια φόβο στον συμβιβασμένο και καλά προσαρμοσμένο άνθρωπο, γιατί αποτελεί μια ριζική, ολοκληρωτική και έμπρακτη ανατροπή της ίδιας του της ύπαρξης που τον θέτει «ενώπιον ενωπίω» με το εαυτό του. Μ' άλλα λόγια, η παρουσία του «ψυχικά άρρωστου» ανάμεσα στους «φυσιολογικούς» προκαλεί αναπόφευκτα μια επικίνδυνη ρωγμή στον κόσμο τους, ανατρέποντας τους παγιωμένους κανόνες του παιχνιδιού του και βάζοντας στην ημερήσια διάταξη την αμφιβολία της «αναμφισβήτητης» λογικότητάς του, μια αμφιβολία στην εκμηδένιση της οποίας στόχευε πάντα η μακροαίωνη (σε φυλογενετικό επίπεδο) και η μακροχρόνια (σε οντογενετικό πεδίο) αλλοτριωτική διαδικασία εξουσιαστικής επιβολής που καθορίζει τον κυρίαρχο τύπο του «καλά προσαρμοσμένου» ανθρώπου που χρειάζεται και αναπαράγει διαρκώς κάθε εξουσιαστικός σχηματισμός. Κι η αμφιβολία για ένα τόσο ζωτικής σημασίας και κρισιμότητας θέμα, παράγει αβεβαιότητα, ανασφάλεια και τελικά φόβο. Εξ' ου και ο τρόμος που προκαλεί ο «ψυχικά άρρωστος» που δεν θέλει ή δεν μπορεί να αναλάβει ένα καθιερωμένο κοινωνικό ρόλο, στον «φυσιολογικό» συμβιβασμένο και καλά προσαρμοσμένο που δεν μπορεί να αντιληφθεί την ύπαρξη του παρά μόνο μέσα στο πλαίσιο του καθιερωμένου κοινωνικού ρόλου που του έχει επιβληθεί. Απ' αυτή την άποψη ο ψυχικά «άρρωστος» είναι φορέας μιας απειλής όχι βέβαια ενάντια «στον εαυτό του και στους άλλους» (όπως διατείνεται η ψυχιατρική κινδυνολογία) αλλά ενάντια στην υφιστάμενη κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα, πράγμα που σημαίνει ενάντια στην εξουσία (και την ψυχιατρική) η οποία και την αντιμετωπίζει (δια της ψυχιατρικής)...

5. Η Δίωξη: Ποινικό, ιατρικό και ψυχιατρικό μοντέλο

Η ψυχική «αρρώστια» σαν μια μορφή εναντίωσης στην θεμελιώδη κοινωνική αρχή των καταναγκαστικών ρόλων (εναντίωσης που εκφράζεται μέσω μιας μη-πράξης) είναι τυπικά και ουσιαστικά επικίνδυνη για το εξουσιαστικό μοντέλο των κοινωνικών σχέσεων που εποικοδομούνται πάνω σ' αυτή την αρχή.

Για μια σειρά λόγων που εκτέθηκαν παραπάνω, η εξουσία αντιμετωπίζοντας μια τέτοια απειλή βρίσκεται σε πλήρη αδυναμία να την εξαλείψει στρέφοντας εναντίον της το ισχύον ποινικό μοντέλο δίωξης (που αφορά σε πράξεις).

Για αντίστοιχους ακριβώς λόγους αδυνατεί να την χειραγωγήσει εγκλωβίζοντας την στο υπάρχον ιατρικό μοντέλο (που αφορά σε βιολογικές δυσλειτουργίες):

- (α) Η σωματική αρρώστια αποτελεί ένα βιολογικό γεγονός που ορίζεται σαν δυσλειτουργία πάντοτε απ' αυτόν που την υφίσταται, ενώ η «ψυχική αρρώστια» συνιστά ένα κοινωνικό συμβάν που ορίζεται σαν δυσλειτουργία πάντοτε από τους Άλλους,
- (β) Η σωματική αρρώστια είναι μια αυθύπαρκτη παθολογική κατάσταση ανεξάρτητη από την παρεμβολή οποιουδήποτε εξω-βιολογικού κριτηρίου, ενώ η «ψυχική αρρώστια» είναι ένα κοινωνικό συμβάν που ανάγεται σε παθολογική κατάσταση μόνο αφού και εφό-

σον παρεμβληθεί μια πλειάδα εξω-θιολογικών (ηθικών, πολιτικών, φιλοσοφικοί, οικονομικών, κλπ.) αποτιμήσεων,

- (γ) Η σωματική αρρώστια καταδειχίνεται μόνο με αντικειμενικές και αποδείξιμες (κλινικές και εργαστηριακές) μεθόδους και με βάση αντικειμενικά και αποδείξιμα (κλινικά και εργαστηριακά) ευρήματα, ενώ η «ψυχική αρρώστια» υποτίθεται πως εντοπίζεται, μόνο με υποκειμενικές και μη-αποδείξιμες μεθόδους και με βάση υποκειμενικά και μη-αποδείξιμα ευρήματα.¹⁷

Από τα παραπάνω βγαίνει εύλογα το συμπέρασμα ότι κάθε απόπειρα της εξουσίας να αποδυναμώσει την απειλή που εγκυμονεί η «ψυχική αρρώστια» (δηλ. η συνειδητή ή όχι -αδιάφορο- εναντίωση στην υφιστάμενη κοινωνικο-οικονομική πραγματικότητα μέσω μιας μη-πράξης) με την χρησιμοποίηση του ισχύοντος διωκτικού ή του εδραιωμένου ιατρικού μοντέλου, θα έφερνε την εξουσία αντιμέτωπη με περισσότερους κινδύνους απ' αυτούς που επεδίωκε να αντιμετωπίσει χρησιμοποιώντας αυτά τα μοντέλα.

Αναγκάστηκε λοιπόν να θεσπίσει παράλληλα στο ισχύον ποινικό μοντέλο που αφορά στη διαδικασία δίωξης μιας πράξης και στο υφιστάμενο ιατρικό μοντέλο που αφορά στη διαδικασία δίωξης μιας βιολογικής δυνάμειας, ένα ιδιαίτερο ψυχιατρικό μοντέλο που αφορά στη διαδικασία δίωξης μιας μη-πράξης; και συνδυάζει (με τρόπο επιφανειακά παράλογο αλλά από εξουσιαστική άποψη απόλυτα λογικό) ορισμένα από τα χαρακτηριστικά και του ιατρικού και του ποινικού μοντέλου:

Το ψυχιατρικό μοντέλο δίωξης; αντιγράφει το ποινικό αντίστοιχο του από την άποψη των μέσων (αφού τα αποκαθάρει από κάθε εγγύηση που προσφέρεται στον διωκόμενο) και διαφοροποιείται απ' αυτό από την άποψη του σκοπού (υποκαθιστώντας την δίωξη μιας πράξης με την δίωξη μιας μη-πράξης). Ταυτόχρονα και παράλληλα, ανάγοντας αυθαίρετα και αναπόδεικτα ένα κοινωνικό συμβάν σε βιολογικό γεγονός, αντιγράφει το ιατρικό μοντέλο από την άποψη του σκοπού (δίωξη ενός βιολογικού γεγονότος αρρώστια) και διαφοροποιείται απ' αυτό από την άποψη των μέσων του (αντικειμενικές και καταδείξιμες μέθοδοι διαπίστωσης του ζητούμενου).

Μ' άλλα λόγια, η ψυχιατρική αποτελεί την λύση ενός κρίσιμου και επικίνδυνου για την εξουσία «γόρδιου δεσμού» διωκτικών μοντέλων, η οποία δεν στηρίζεται σε μια σαφέστερη αντιδιαστολή και οριοθέτηση αυτών των μοντέλων (όπως λογικά θα περίμενε κανείς, αν δεχθούμε την σκόπιμα καλλιεργούμενη εντύπωση των σαφέστατων και διαμετρικά αντίθετων κοινωνικών τους λειτουργιών), αλλά αντίθετα εδραιώνεται σε μια παραπέρα επίταση της αλληλοπλοκής και της σύγχυσης των κοινωνικών τους λειτουργιών στη βάση ενός κοινού παρονομαστή που έγκειται στην υπεράσπιση και την διαρκή αναπαραγωγή της υπάρχουσας κοινωνικο-οικονομικής πραγματικότητας.

Και σ' αυτόν ακριβώς τον ιδιόμορφο χαρακτήρα του ψυχιατρικού μοντέλου δίωξης (αυτού του «παράδοξου» παζλ από κομμάτια του ποινικού και του ψυχιατρικού μοντέλου δίωξης) οφείλεται το γεγονός ότι στην ισχύουσα ψυχιατρική νομοθεσία ο ακούσιος εγκλεισμός που αποτελεί το ουσιαστικότερο στοιχείο της υλικής δύναμης με την οποία έχει εξοπλιστεί η ψυχιατρική, δεν είναι ποτέ προϊόν μιας παρέμβασης τυπικά ποινικής ή τυπικά ιατρικής: Δεν είναι ποτέ μια τυπική πράξη κάποιας δικαστικής αρχής (π.χ. του εισαγγελέα), ούτε μια τυπική πράξη κάποιας διοικητικής αρχής (π.χ. του ψυχίατρου σαν βασικού εκτελεστικού οργάνου της ψυχιατρικής καταστολής). Είναι κάτι από το ένα και ταυτόχρονα κάτι από το άλλο. Είναι και το ένα και το άλλο, χωρίς να είναι ούτε το ένα, ούτε το άλλο αφ' εαυτού. Είναι, μ' άλλα λόγια, μια παράξενη εξουσία που εγκαθιδρύεται από την κρατική εξουσία «ανάμεσα στην αστυνομία και την δικαιοσύνη, η οποία εξαντλεί τα όρια του νόμου».^{1*}

6. Ψυχιατρική δικονομία ή η αυτο-αναίρεση του δικαίου

Από την θεσμοθέτηση αυτής της με διωκτικές αρμοδιότητες «παράξενης εξουσίας», προκύπτουν αναγκαστικά οι ορισμένοι κανόνες που διέπουν την διαδικασία δίωξης του αντικειμένου της. Αυτοί οι κανόνες που διαμορφώνονται μέσω μιας ψυχιατρικής «εκλεκτικής» δανειοληψίας από το ποινικό δίκαιο και την ιατρική, συναπαρτίζουν την ισχύουσα ψυχιατρική δικονομία (σ' αντιστοιχία μ' αυτή του ποινικού δικαίου και της ιατρικής).

Η παραπομπή του ψυχιατρικού κατηγορούμενου (ο οποίος διώκεται για μια μη-πράξη) με βάση την διαδικασία και τις εγγυήσεις που προβλέπει η ποινική δικονομία (που αφορά στη δίωξη μιας πράξης) ή η αντίστοιχη ιατρική (η οποία συνδέεται με τη δίωξη του βιολογικού γεγονότος «σωματική αρρώστια») είναι εύλογα αναποτελεσματική γιατί και στη μια και στην άλλη περίπτωση υπάρχει ένα θέμα αναρμοδιότητας της ίδιας της διαδικασίας. Κι αυτό σημαίνει πως οι κρίνοντες και στις δυο περιπτώσεις είναι υποχρεωμένοι να αποφανθούν για την αναρμοδιότητα τους ή στη χειρότερη περίπτωση να αποφασίσουν για την ποινική ή ιατρική απαλλαγή του ψυχιατρικού κατηγορούμενου ο οποίος διώκεται για ένα αδίκημα που δεν είναι ούτε ποινικό, ούτε και ιατρικό.

Κι αυτό ακριβώς το κενό έρχεται να καλύψει η ψυχιατρική νομοθεσία, μορφοποιώντας και επιβάλλοντας ορισμένους διαδικαστικούς κανόνες που επιτρέπουν σ' ένα (κατά κανόνα μονομελές) ειδικό ψυχιατρικό όργανο στο πρόσωπο του οποίου συνδυάζονται ταυτόχρονα οι αρμοδιότητες του ασκούντος την δίωξη, του ανακριτή, του δικαστή και του «γιατρού», να κρίνει με όποια (πάντοτε υποθετικά, υποκειμενικά και ανεξέλεγκτα από θεό Κατ' ανθρώπους) κριτήρια θέλει ή του επιβάλλονται, ένα άτομο που διώκεται για μια μη-πράξη του (και το οποίο κατά τα... άλλα είναι «φορέας ή υποκείμενο δικαίου» σύμφωνα με τους ευσεβείς αλλά δυστυχώς ψευδείς πόθους των υπέρμαχων της «έννομης τάξης»). Κι όχι μόνο κρίνει αναπόδεικτα, αλλά και αποφασίζει για το είδος της επιβαλλόμενης ποινής.

Όμως αναγκαία προϋπόθεση ενός τέτοιου κραυγαλέα ολοκληρωτικού χειρισμού της μοίρας του ατόμου που εμπλέκεται παρά τη θέληση του στα εξοντωτικά γρανάζια της ψυχιατρικής καταστολής, είναι η απογύμνωση του από κάθε δικαίωμα που προβλέπει ο νόμος για όλες τις άλλες κατηγορίες των διωκόμενων.

Ο ψυχιατρικός κατηγορούμενος δεν έχει (και μέσα στο δεδομένο εξουσιαστικό πλαίσιο, δεν μπορεί να έχει) τις εγγυήσεις που προβλέπονται για ένα ποινικό κατηγορούμενο, γιατί κάτι τέτοιο θα καθιστούσε αδύνατη την διαδικασία δίωξης του, επειδή ακριβώς δεν έχει διαπράξει ένα συγκεκριμένο ποινικό αδίκημα. Παράλληλα στερείται και των εγγυήσεων που αναγνωρίζονται σε κάθε ιατρικό κατηγορούμενο, γιατί κάτι τέτοιο θα καθιστούσε αδύνατη την διαδικασία ιατρικής δίωξης του, επειδή θα ανάγκαζε την διώκουσα αρχή να αποδείξει με επιστημονικά αντικειμενικά μέσα και μεθόδους όχι την υπόθεση αλλά το γεγονός της αρρώστιας που διώκει. Ο ψυχιατρικός κατηγορούμενος δεν είναι ούτε ποινικός ούτε, ιατρικός διωκόμενος. Είναι και το ένα και το άλλο, χωρίς ταυτόχρονα να είναι τίποτα απ' αυτά.

Και γι' αυτό ακριβώς το λόγο:

- (α) Δεν δικάζεται σύμφωνα με την διαδικασία και με τις εγγυήσεις που προβλέπει ο νόμος.
- (β) Δεν μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό του έχοντας την υποστήριξη ενός συνηγόρου. καλώντας για εξέταση τους μάρτυρες υπεράσπισης του και ελέγχοντας την αξιοπιστία των μαρτύρων κατηγορίας του.
- (γ) Δεν μπορεί να εφεσιβάλει την απόφαση, για το ενδεχόμενο της πλάνης,
- (δ) Και είναι υποκείμενο (στην κυριολεξία, αντικείμενο) έκτισης μιας ποινής με απροσ-

διόριστη φύση και ακαθόριστη διάρκεια που εκτός απ' το γεγονός του εγκλεισμού του σε μια ψυχιατρική φυλακή, δίνει αυτόματα στη διώκουσα αρχή το δικαίωμα να επενεργεί αυθαίρετα, ανεξέλεγκτα, κατά βούληση και για όσο καιρό θέλει πάνω στο κορμί και το μυαλό του, δηλητηριάζοντάς τον χημικά ή κεραυνοβολώντας τον ηλεκτρικά. Μ' άλλα λόγια, ο ψυχικά «ασθενής» είναι «ένας άνθρωπος *χωρίς* δικαιώματα που μπορείς να τον κάνεις ότι θέλεις».¹⁹ Είναι ένα Τίποτα για το δίκαιο και ταυτόχρονα το Τίποτα του ίδιου του Δικαίου που κάνει ολοφάνερη την (επιτακτική και κρίσιμη για το παρόν και το μέλλον του ανθρώπου) ανάγκη της διεκδίκησης ενός Δικαίου γι αυτό το Τίποτα...

7. Η Ψυχιατρική είναι μια κατάχρηση αφ' εαυτής

Ποιο; θα μας φυλάξει από τους φυλακές μας; (Juvenalis, Satires VI)

Από μια τέτοιου είδους θεώρηση, αναδεικνύεται η (σκοπίμα και μεθοδικά καλυπτόμενη) αληθινή φύση και η ουσιαστική κοινωνική λειτουργία του ψυχιατρικού θεσμού, ενώ ταυτόχρονα εξάγεται μια σειρά διαπιστώσεων και μορφοποιείται ένα τουλάχιστον πολιτικό συμπέρασμα.

1) Ο θεσμός της ψυχιατρικής καταστολής δεν εμπίπτει στις προβλέψεις ή τις ρυθμίσεις κανενός νόμου. Είναι *ο ίδιος νόμος*;

2) Η ψυχιατρική δίωξη δεν ασκείται ποτέ για χάρη του νόμου. Συνιστά μια ριζική και ολοκληρωτική *άρνηση κάθε νόμου*.

3) Η ψυχιατρική δικονομία δεν καθιερώνει κάποιους νέους νομικούς κανόνες. Θεσμοποιεί και θεοποιεί *την παραβίαση* κάθε νομικού κανόνα.

4) Ο ψυχιατρικός κατηγορούμενος και ο ψυχιατρικός κρατούμενος δεν είναι «φορέας» ή «υποκείμενο» δικαίου. Είναι η τραγικότερη και ολοσχερέστερη *προσωποποίηση της ά>ννησης*; κάθε έννοιας δικαίου. Είναι ένα Αντικείμενο· ένα Πράγμα, τυπικά και ουσιαστικά. Μ' άλλα λόγια, από την άποψη του δικαίου είναι ένα Τίποτα μέσα στο οποίο προβάλλεται ανάγλυφα το ίδιο το δίκαιο σαν ένα Τίποτα.

Κατά συνέπεια, το μόνο δυνατό συμπέρασμα από μια τέτοια θεώρηση είναι ότι δεν υπάρχει και δεν μπορεί να υπάρξει κάποια νεφελώδης «κακή» χρήση ή κατάχρηση της ψυχιατρικής που «πρέπει» να περισταλεί. γιατί η ψυχιατρική είναι μια κατάχρηση αφ' εαυτής.

Αυτό σημαίνει πως η εξάλειψη του κινδύνου για τον άνθρωπο που εγκυμονεί αυτή η «κατάχρηση αφ' εαυτής», δεν μπορεί παρά να περνάει αναγκαία και υποχρεωτικά από την ενεργητική διεκδίκηση της πλήρους και ολοκληρωτικής άρσης της ψυχιατρικής «αφ' εαυτής». Και μια τέτοια διεκδίκηση είναι εύλογα μια υπόθεση καθαρά *πολιτική*.

Όμως μέχρι να συνειδητοποιηθεί και να τεθεί στο πεδίο του κοινωνικού αγώνα, αυτή η πολιτική διεκδίκηση, το εξουσιαστικό έγκλημα που επιτελεί ο θεσμός της ψυχιατρικής καταστολής θα εξακολουθεί «να φοράει την λεοντή της αθωότητας σε μια περίεργη αντιστροφή των ρόλων που συμβαίνει συχνά στον καιρό μας» και η αθωότητα θα εξακολουθεί να είναι «εκείνη που πρέπει να δίνει εξηγήσεις»²⁰

Αν έγινε σαφές ότι η ψυχιατρική παντοδυναμία στηρίζεται σχεδόν ολοκληρωτικά στην δυνατότητα της να αποφασίζει και να επιβάλλει σε κάθε ανθρώπινη ύπαρξη που εμπλέκεται στα αφανιστικά γρανάζια της, τον ακούσιο εγκλεισμό, τότε αναμφισβήτητα και αναμφίβολα, η αποδυνάμωση του πανίσχυρου θεσμού της ψυχιατρικής καταστολής περνάει αναγκαία και υποχρεωτικά από την κατάργηση του δικαιώματος του να αποφασίζει και να επιβάλλει τον ακούσιο εγκλεισμό. Κι ακόμα, *αν έγινε σαφές ότι* η κοινωνική λει-

τουργία του θεσμού της ψυχιατρικής καταστολής έγκειται στην δίωξη όχι μιας πράξης αλλά μιας μη-πράξης, τότε αναμφίβολα η αποδυνάμωση της ψυχιατρικής προϋποθέτει αναγκαία και υποχρεωτικά την κατάργηση του δικαιώματος της να διώκει τη μη-πράξη, πράγμα που είναι ταυτόσημο με την ολοσχερή κατάργηση αυτού του ίδιου του ψυχιατρικού θεσμού που υπάρχει από και μόνο για τη δίωξη αυτής της μη-πράξης, δεδομένου ότι η δίωξη της πράξης είναι της αρμοδιότητας του ποινικού δικαίου και η δίωξη της αποδεδειγμένης αρρώστιας ανήκει στην αρμοδιότητα της ιατρικής.

Στην πρώτη περίπτωση ο ψυχιατρικός θεσμός μπορεί να έχει κάποιο λόγο ύπαρξης για όλους εκείνους που ενδεχόμενα θα ήθελαν να προσφύγουν στις «υπηρεσίες» του με την ελεύθερη θέληση τους.

Στην δεύτερη περίπτωση ο ψυχιατρικός θεσμός δεν έχει κανένα λόγο ύπαρξης για το κοινωνικό σώμα δεδομένου ότι αποδείχεται επιστημονικά πλεονάζων, οικονομικά ασύμφορος και κοινωνικά άχρηστος.

Και στις δυο περιπτώσεις επιβεβαιώνεται η θέληση του ανθρώπου για ενεργητική αντίδραση του σε κάθε μεθοδευμένη απόπειρα της εξουσίας να τον μεταπλάσει σε Πράγμα...

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ-ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Α.Μάνεσης, *Δίκαιο Σύνταγμα Πολιτική*, Παρατηρητής, Θεσ/νίκη, 1984, σελ. 7.
2. Α.Μάνεσης, ο.π. σελ. 10 και 11.
3. Α.Μάνεσης, ο.π. σελ.11.
4. Α.Μάνεσης, ο.π. σελ.13.
5. K.Hartung -R. Wolff, *Η πολιτική της Ψυχιατρικής*. Αναφ. από τον Μ. Schneider, *Νεύρωση και Πάλη των Τάξεων*, Ράππας, Αθήνα 1983, σελ. 264.
6. T.Szasz *Η ψυχιατρική ταξινόμηση σαν στρατηγική προσωπικής καταπίεσης* από το *Ideology and Insanity*, Anchor Books, N.Y. 1970. Το κεφ. αυτό κυκλοφόρησε σε ξεχωριστή έκδοση στα ελληνικά από τις εκδ. Πολιτεία με το τίτλο T.Szasz-R.D.Laing, *Δυο Δοκίμια για την ψυχιατρική καταπίεση*, Αθήνα, 1975.
7. M.Foucault, *Ιστορία της Τρέλας*, Ηριδανός, Αθήνα, χχ.
8. T.Szasz, ο.π.
9. F.Basaglia, *Scrim 1953-1980*, Einaudi, Μιλάνο, 1981.
10. Κ. Γρίβας, *Αποδιοπομπαίος Τράγος: Ψυχική «Αρρώστια» και Τοξικομανία*, Μαλλιάρης-Παιδεία, Θεσ/νίκη, 1983.
11. R.D.Laing-A.Esterson, *Η ψυχική ισορροπία, η τρέλα και η οικογένεια*, Ράππας, Αθήνα, 1975.
12. Κ. Γρίβας, ο.π. σελ. 17.
13. T.Szasz, ο.π. σελ. 29.
14. T.Szasz, ο.π. σελ.29-30.
16. T.Moser, *Καταπιεστική Εγκληματολογική Ψυχιατρική*, Φρανκφούρτη, 1971.
17. Κ. Γρίβας, *Ιατρική και Πολιτική Κριτική της Ψυχιατρικής* (υπό έκδοση).
18. M.Foucault, ο.π.
19. F.Basaglia. ο.π.
20. A.Camus, *Ο Επαναστατημένος Άνθρωπος*, Μπουκουμάνης, Αθήνα, 1971.